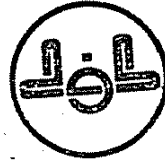

DIYANET İŐLERİ BAŐKANLIĐI
YAYINLARI

DIYANET DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ ÜÇ AYLIK DERGİ

EKİM-KASIM-ARALIK 1985

CİLT : XXI - SAYI : 4

Vakfın Temelindeki Ruh

İbrahim ATEŞ

Vakıflar Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tescil Dairesi Başkanı

Vakıf kuran Atalarımızı rahmet ve minnetle anmak, vakıf hizmetlerine ilgi ve destek sağlamak ve vakıf ruhunu kadirşinas milletimize, özellikle genç nesillere tanıtmak gayesiyle ihdas edilip, her yıl Aralık ayının ilk haftasında yurt satığında kutlanan "Vakıf Haftası"nın üçüncüsü bu yıl 2-8 Aralık 1985 tarihleri arasında kutlanacaktır. Bu münasebetle vakfın temelindeki ruh hakkında bir kaç cümle ile dahi olsa değerli okuyucularımıza özet bilgiler sunmayı faydalı gördük. Bu âcizâne düşünce ve girişimimizle ata yâdigarı vakıflarımızın tanıtılmasında az da olsa bir katkımız olursa kendimizi bahtiyar addederiz.

Bilindiği gibi, oldukça eski ve ihtişamlı bir geçmişe sahip olan vakıf müessesesi, günümüzde devam eden en görkemli ve en fazla gelişmiş olan hayır ve sosyal yardımlaşma müessesesidir. Bu müessese; insanın insana, hatta insanın tüm canlılara sunabileceği hizmetlerin tümünü hizmet anlayışına sindirip sığdıran, mahlûkata merhameti en geniş ve en şuurlu bir şekilde uygulama alanına koyan yüce duygular manzumesidir. Temelindeki ruh, yapısındaki madde, kuruluşundaki gaye, içeriğindeki yücelik, devamlılığundaki ölümsüzlük, sonucundaki bahtiyarlık açısından, değil mütevazî çapdaki kısa bir makale, ciltler dolusu eserler yazılsa bile, yeteri kadar ve layık vechile ifade edilemeyecek nitelik, nicelik ve yücelikte önem ve değeri haiz olan vakfı bir kaç cümle ile açıklamaya çalışmak oldukça güçtür. Ancak, yurdumuzun her yöresinde göz kamaştırarak şekilde yer alan vakıf eserleri gören ve hemen her yerde temiz ve nezih havasını teneffüs ettiğimiz vakıf bahçesinde dolayan okuyucularımızın bu tarihi ve köklü müessesenin tarihi gelişimi ile sunageldiği hizmetlere yabancı olamayacakları düşüncesiyle biz bu yazımızda, bilinmesi muhtemel olan konular üzerinde durmaktan çok, vakfın temelindeki ruh üzerine ağırlık vermeye çalıştık.

Vakfın temelindeki ruh ile vakıf kuran kişilerin gözettikleri gaye ve düşünce hakkında değişik görüşler ileri sürülebilir. Bakış açısı ve değerlendirme şekline göre değişiklik arzeden bu görüşler arasında, Vakıflara en uygun olanı şudur: "İslâm Ülkelerinde Vakıfların temelinde yatan Ruh: Allah rızası, hayır duygusu ve insanlık sevgisidir." Bu görüş, gelişmiş geleneksel bir zihniyetle ortaya atılan bir düşünce olmayıp, tarafsız bir şekilde yapılan uzun ilmi araştırmalar sonucu elde edilip, sunulan şekilde özetlenen gerçekçi bir görüştür.

Vakıfların kuruluş ve işleyiş tarzını gösteren yasal ve yanılmaz belgeler olan vakfiyeleri inceleyen her şahıs bu düşüncemizi paylaşacaktır. Hz. Pey-

gamber'in Medine-i Münevvere'de Ravza-i Mutahhara'ya yakın olan Fedek bahçesini vakfetmesiyle başlayıp, günümüze kadar kurulagelen Vakıfların meydana gelmesinde belirtilen ruhun rolü pek büyük olmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki 606/20 no'lu kütük defterinin 74-76. sayfa ve 102. sırasında yer alan en eski tanzim tarihli vakıf belge olan evası-ı Recep 440 H. (24/Aralık/1948 M.) tarihli vakfiyenin baş kısmında, sağdan sola ve yukarı doğru eğik olarak yazılan altı satırlık bölümde bu ruh gayet güzel ve özet olarak ifade edilmiştir. Pasin nahiyesinin Pulurbahal (Yeğenpaşa) köyünde mukim olan Uzbey meşhurlarından, Kirman â'yânından ve İmam-ı Muhammed Bâkırî evlâdından fahr-ül-meşâyihi'n ve kutb'ül-ârifin Seyyid Şerif Halil divânî'ye ait olup, yirmidokuz parça köyün müstemilâtı ile birlikte vakf edildiğini ihtiva eden bu vakfiyenin baş kısmında yer alan altı satırlık bölüm, önemine binaen aynen aşağıya alınmıştır.

- حَقِّ فِرْدَانِيَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَقَفْتُ هَذَا .
حَقِّ رِسَالَةِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَفْتُ هَذَا .
حَقِّ صَدَقِ حَضْرَةِ أَبِي بَكْرٍ وَقَفْتُ هَذَا .
حَقِّ عَدَالَةِ حَضْرَةِ عُمَرَ وَقَفْتُ هَذَا .
حَقِّ حَيَاءِ حَضْرَةِ عُثْمَانَ وَقَفْتُ هَذَا .
حَقِّ سَخَاوَةِ حَضْرَةِ عَلِيٍّ وَقَفْتُ هَذَا .

"Allah'ın birliği hakkı için bunu vakfettim.

Muhammed Aleyhisselâmın Peygamberliği hakkı için bunu vakfettim.

Hazret-i Ebu Bekir'in doğruluğu hakkı için bunu vakfettim.

Hazret-i Ömer'in adaleti hakkı için bunu vakfettim.

Hazret-i Osman'ın hayası hakkı için bunu vakfettim.

Hazret-i Ali'nin cömertliği hakkı için bunu vakfettim."

Vakfın vakfetmedeki amacını gayet güzel, veciz ve özlü bir şekilde ifade eden bu cümleler şâyân-ı dikkat ve enteresan cümlelerdir. Hemen hepsinin temelinde Allah rızası, hayır duygusu ve insanlık sevgisi yatan vakıfların idaresini üstlenen Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Arşivindeki en eski tarihli vakfiyenin baş kısmında iman fıskıran bu cümlelerin yer alması gerçekten düşündürücüdür. Vakfiyede belirtilen yerlerin vakfedilişindeki gayeyi özetleyen bu altı madde, aynı zamanda vakıf ruhunu da dile getirmektedir. Şöyleki :

1. Allah'ın birliğine inanarak, bu inancın gereği olan samimiyet, teslimiyet ve ihlâsla varlığını, Allah rızası için vakfetmek;

2. Hazret-i Muhammed (S.A.V.)'in Cihanşümül Peygamberliğinin ve getirdiği İslâm Dini'nin içerdiği hayır yapma, yardımlaşma, dayanışma gibi yüce insanî duyguların gelişmesi için vakfetmek;

3. Doğruluk simgesi olan Hazret-i Ebu Bekir (R.A.)'in inanç ve davranışındaki İslâm'a sadâkat, doğruluk ve samimiyetin, insanların bütün münasebet ve davranışlarında hâkim ve yaygın olması için vakfetmek;

4. Dünya Adâlet tarihinde seçkin bir yeri olup, adâletiyle meşhur olan Hazret-i Ömer (R.A.)'in uyguladığı adalet anlayışıyla her türlü huzursuzluğun giderilip, insanlar arasında hakkaniyet, adalet ve saygı bağlarının güçlenmesi için vakfetmek;

5. İyi ahlâkın temel prensiplerinden biri olan hayâ sıfatı ile tanınan ve bu yönüyle örnek bir insan olan Hazret-i Osman (R.A.)'in kişiliğinde beliren hayâ, edep ile diğer iyi ahlâk ilkelerinin insanlar arası tutum ve davranışlarda hükümran olması için vakfetmek;

6. Varlıklı ve varlıksız herkese cömert davranıp, bolca ikrâm eden Hazret-i Ali (R.A.)'in sehâvet ruhunun, insanlar arasında, Allah rızasından başka hiçbir karşılık beklemezsizin yardımlaşma ve dayanışmada bulunulması, fakirin gözetilip, yoksulun doyurulması, varlıklı olanların muhtaç olanlara yardım ellerini uzatması ve böylece toplumda huzur, sükun, refah ve saadetin yayılması için vakfetmek.

Bunlar, çoğu vakfiyelerde değişik şekillerde yer alan gaye ve prensipler olmakla beraber, bu vakfiyede bir bütün halinde, az ve öz ifadelerle vakfiyenin başına taç gibi giydirilmiştir.

Bu belge, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki vakfiye ve benzeri belgeler arasında, tanzim tarihi açısından en eski belge olduğu gibi, Vakıfların gelişmesindeki ruhu, baş kısmında belirtilen şekilde ve altı madde halinde özetleyen tek vakfiye olması yönüyle de değerlendirilerek "Vakıf Haftası"nın kabul edilip kutlanacağı tarihe esas olarak kabul edilmesi yerinde olmuştur. Bu tarih, Vakıflar Genel Müdürlüğü amblemi ile ilgili olan onaylı ve 29/6/1982 tarihli jüri kararında da esas alınmıştır.

Temelinde böylesine ulvî ve insanî duygular yer alan vakıfların, kuruluş gayeleri doğrultusunda, daha çok ve verimli hizmetler sunma yolunda hızlı adımlar atması dileği ile vakıf kuran hayırsever atalarımızı rahmet ve şükranla anıyor, saygılar sunuyorum.